

Любов Зеліско

(Івано-Франківськ, Україна)

**«КРАСА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЇ» У НАУКОВИХ ПРАЦЯХ
АКАДЕМІКА І.А. ЗЯЗЮНА**

«У Людини має бути єдина професія – вона повинна бути справжньою Людиною», – стверджував А. С. Макаренко. Його константа перекликається із основними постулатами вчення В. О. Сухомлинського про гуманну педагогіку: любов до учня, утвердження добра, виховання красою. Ці заповіді відомих педагогів взяті до уваги у науковій діяльності академіка Івана Андрійовича Зязюна – відомого вченого, філософа, культуролога, педагога, засновника наукової школи з проблем педагогічної майстерності, культурних цінностей, ідеалів духовності, яка була визнана не тільки в нашій країні, але й у Японії, країнах Східної і Центральної Європи. Теорія педагогічної майстерності вченого не має аналогів у світі, що й зумовило її швидке поширення у педагогічних системах багатьох країн.

І.А. Зязюн визначає у педагогічній дії рівнозначність двох суб'єктів за змістовою сутністю – Людини (вчителя) і Людини (учня), котрі мають вийти на взаєморозуміння, відчуття рівноваги. Педагог, підкреслює вчений, має визначати життєтворчість свого учня, своєю людяністю, доброзичливістю, своєю свободою, своїми знаннями, своїм талантом [3, с. 74].

Глибокі філософсько-психологічні роздуми Івана Андрійовича Зязюна спонукають замислитися про те, як зберегти і розвинути самотність учня і вчителя у сучасному глобалізованому світі, носіями яких інтелектуальних якостей та моральних чеснот має бути особистість ученого-педагога, зауважує Олена Семенов [4, с.153]. Така особистість насамперед має відзначатися духовною елітарністю, інтелігентністю. Її внутрішня риса, основа її мотивованих дій і таланту, полягає в неперервній, невидимій для суспільства, але продуктивній і інтелектуальній діяльності [2, с. 15]

Проблема становлення творчої особистості педагога, педагогічна майстерність вчителя, ідеї педагогіки співробітництва, ідеали Добра, Краси, Любові, Істини відображені у працях вченого. Ось деякі з них: «Педагогічна майстерність» (1997); «Краса педагогічної дії» (1998); «Теоретичні аспекти культури і культурного розвитку людини» (1998); «Педагогіка добра» (2000); «Педагогіка добра: ідеали і реалії» (2000); «Філософські засади освіти: освітні і виховні парадигми, освітні технології, діалектика педагогічної дії» (2003); «Філософія педагогічної дії» (2008); «Аксіологічні ресурси педагогічної дії вчителя» (2011).

Найвідомішими дослідниками творчих педагогічних вчень, культурних і аксіологічних ідей І. А. Зязюна є В. Кремень, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, Н. Ничкало, О. Отич, О. Семенов, О. Гнізділова, В. Рибалка та ін.

У контексті вивчення й переосмислення філософсько-педагогічних вчень І.А. Зязюна розкривається безмежжя ідей, глибина думок, духовне багатство його розуміння сутностей процесів формування особистості учня, майбутнього педагога. Наукова вартість монографій, інших наукових розвідок, підручників, навчально-методичних посібників для студентів, вчителів, викладачів, аспірантів педагогічних закладів освіти визначається теоретичною глибиною й науковою актуальністю, практичними порадами. Кожна праця написана серцем. Енергія думки органічно втілена в енергії слова, яке мудро розкриває глибинну сутність людини і педагогіки добра [1, с. 15].

Наукові розвідки І.А Зязюна є надзвичайно багатогранними і заявлені у філософії, теорії та методиці професійної освіти, естетичному вихованні, культурологічній освіті, педагогічній майстерності, психології, аксіології. Зокрема, в усіх вищих навчальних закладах країни був упроваджений курс педагогічної майстерності з метою одухотворення навчального процесу. Зазначимо, що в Україні діють понад тридцять практичних центрів педагогічної майстерності, які працюють за авторськими програмами і посібниками [4, с. 154]. Теорія педагогічної майстерності активно поширилась не тільки у вітчизняній, але й зарубіжній педагогіці. Із ініціативи І.А. Зязюна по всій Україні, як уже зазначалося, створено 30 центрів педагогічної майстерності, об'єднаних навколо Всеукраїнського Центру педагогічної майстерності в складі Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка та інших педагогічних університетів, а також музейних комплексів – В.О. Сухомлинського, І.Г. Ткаченка та О.А Захаренка.

Розвиваючи культурологічний підхід у системі освіти, вчений пов'язує його з розвитком духовності, інтелігентності та культурологізації особистості.

У ХХІ ст., зауважує І.А. Зязюн, почала активно розвиватися культурологічна освіта з уявленням про гуманістичний тип особистості, яка не лише споживає культурні цінності, а й примножує їх, особистості як самоцінності й цілі, а не засобу суспільного розвитку. Культурологія розкриває роль освіти з точки зору її культуротворчих потенцій, гармонійного поєднання знання і віри, їх світоглядного синтезу, повернення людині розуміння смислу її буття, віри в своє унікальне призначення, в можливість повної життєвої самореалізації.

І.А Зязюн визначає інтелектуальну компетентність, що виводить на особливу організацію знань – поєднання професійної спеціалізації з

культурологічними підходами у формуванні світоглядних переконань, сприяє гнучкості й оперативності в аналізі і синтезі ситуацій, що забезпечує здатність студента до розв'язання творчих і професійних завдань з виходом на істину.

Вчений підкреслює, що процес культурологізації є складним соціокультурним феноменом, який пов'язаний із формуванням духовного світі індивіда, його соціальної ролі, його особистісної цінності через самовизначення у динамічному світі культурних цінностей.

Підкреслимо, що І.А. Зязюн збагатив педагогіку аксіологічними смислами, невіддільними від культурологізації педагогіки і психології. Вчений стверджує, що цінності необхідні й діють лише при добровільному і свідомому їх прийнятті в якості внутрішніх регуляторів сприймання, мислення і поведінки. Власне, цінність виявляється і зумовлює людську діяльність через призму цілеорієнтованого бачення реальності завдяки потребам та інтересам людини, переведених на мову думок і почуттів, понять і образів, уявлень і суджень. Для оцінки особистості необхідно мати розвинені уявлення про цінності, що виступають у якості орієнтованих критеріїв адаптивної та діяльної активності.

Культурні цінності, зауважує І.А. Зязюн, сприяють гармонізації людини, набувають для неї через систему культурологічних знань особистісної значущості й імперативності, визначають особливості світосприйняття. Модуси культури долучають людину до власних смислів, цінностей і норм, ставлять її у центр культурного універсуму.

Індивідуально-особистісні цінності, як-от власна гідність, совість, моральність, безкорисливість, воля до життя, орієнтують особистість на самостійний вибір, прийняття рішень, за які вона відповідає і завдяки цьому є здатною бути вище рівня моральності тих, хто, входячи у її соціальне оточення, залежить від корпоративних стереотипів суспільної поведінки. І.А. Зязюн підкреслює, що усвідомлюючи власну гідність, прислухаючись до внутрішнього голосу своєї совісті, така особистість завжди вміє залишатися сама собою.

Тому цінності культури пов'язані між собою в єдине згармонізоване ціле – культурний космос, який уособлює нормативно-ціннісну реальність, що визначає буття людини через вищі смисли культури, надає йому цілісного й гармонійного змісту.

Як бачимо, Іван Андрійович Зязюн збагатив педагогіку і психологію чималою кількістю нових аксіологічних смислів, які більш глибоко передають особисте ставлення, цінності вчительської професії. Серед комунікативно значущих цінностей, властивих досліднику, ми виділяємо цінності самостійності особи (свобода, творчість, сміливість, незалежність, вибір

власних цілей); щедрості (допомога, чесність, відповідальність, дружба); універсалізму (широта мислення, рівність, захоплення прекрасним, мудрість).

Сьогодні наукові досягнення та ідеї академіка І.А Зязюна беруться до уваги при дослідженні проблем методології педагогічної діяльності, визначенні взаємозв'язків філософії, культурології з педагогікою, професійною підготовкою вчителів різних фахів, вивченні їх взаємодії з учнями різних вікових груп, а також ознайомленні із зарубіжним досвідом педагогічної освіти.

Науковими здобутками І. А Зязюна, численними публікаціями за результатами проведених ним досліджень послуговується сьогодні широкий загаль педагогічної громадськості: вчені, викладачі вищих навчальних закладів, педагогічні працівники системи вищої і середньої освіти, студенти. Своїм особистим життям, професійною діяльністю та плідною науковою роботою видатний вчений довів, що мрії про професію здійснюються, а успіх приходить до того, хто наполегливо працює і постійно самовдосконалюється. Іван Андрійович Зязюн залишається для нас зразком інтелігентності, глибокої культури, високих еталонів людяності вченого.

Список використаних джерел

1. Гнізділова О. Життєвий шлях та наукова діяльність академіка Івана Андрійовича Зязюна. *Витоки педагогічної майстерності*. 2015. Випуск 16. С. 13-19.
2. Зязюн І.А. Духовні чинники елітарної особистості. *Розвиток особистості в полікультурному освітньому просторі*: зб. матер. Міжнародного конгресу – IV Слов'янські педагогічні читання. Черкаси: вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2005. С. 15-19.
3. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: *науково-методичний посібник*. К.: МАУП, 2000. 312 с.
4. Семенов О.М. Педагогічна майстерність академіка Івана Зязюна: лінгвоаксіологічний аспект. *Педагогічна майстерність академіка Івана Зязюна*: зб. наук. пр. / [редкол. : Н.Г.Ничкало (голова), та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. К.: Богданова А.М., 2013. 456 с. С. 153-160.